

ЗАМАНАУИ МЕНЕДЖМЕНТ ҒЫЛЫМЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ

Бүгінгі ақпараттық қоғам біршама саланы жаңғыртып, оның түрленуіне жол салған болатын. Бұл жаңа социум мен өнеркәсіптік техниканың біздің өмірімізге енгізген іргелі жаңалықтарының бірі еді. Сол секілді менеджмент саласының да бүгінгі басқару үрдістері жаңа платформада құрылып, жаңаша ізденістерге бет түзеген еді.

Жалпы алғанда, менеджмент ілімі бүгінгі күні белгілі бір кәсіпорын мен мекеменің жұмысын жүйелендіру мен жандандыруға бағытталған. Осы бір жұмыс үлгісінің негізінде стратегиялық жоспар құрып, басқару үдерісін дамыту қажеттілігі басты орында тұрады. Менеджмент ілімінің бүгінгі даму басымдықтары аталмыш мәселелерді көздей отырып, оның басты принциптерінің орындалуына назар аударады. Жалпы «менеджмент» сөзінің ұғымын ашып, түсінігіне анықтама беретін болсақ, оның өзі адамның интеллектісі мен қарым-қабілетін белгілі бір мақсатта жұмсау деген мағынаны білдіреді. Осыдан біршама уақыт бұрын «менеджмент» сөзін «басқару», «басшылық» айналасында қолданып келді. Алайда, соңғы уақыттары бұл сөздің қолданылу әрі таралу аясы артып, дамып келеді. Менеджмент ілімі бүгінде көптеген салада қолданылады. Қоғамның трансформациясы өзгерген сайын менеджмент саласына қойылатын талап та, артылар жүк те көбейе түсері сөзсіз.

Бүгінде осы бір саланың даму басымдықтары жөнінде көптеген пікірлер айтылып жүр. Соңғы он жылдың ішінде әлем бұрын-соңды болмаған техникалық жаңалықтарды көпшілікке ұсынды. Міне, бүгінгі менеджмент ілімі осы бір ғылыми және техникалық жетістіктердің орын алуына бірден-бір жағдай жасаған сала. Себебі, көптеген саланың жұмысын барысын жүргізетін, оның жоспарын айқындайтын, жетістік формуласын саралайтын осы менеджмент ілімі болып саналады. Сонымен қатар, білім беру саласында да менеджмент мәселесі ерекше қарастырылған. Педагогикалық менеджмент білім беру ісін жеделдететін, бүгінгі жаңартылған білім беру жүйесінің мазмұнын ашатын іргелі ілім. Сол себепті, менеджмент ілімінің бүгінгі басым бағыттарының бірі – оның көптеген салада қолданылуы.

Қазіргі заманғы менеджменттің дамуы келесі тенденциялармен сипатталады:

- Ұйым мәдениетінің қарқынды дамуы;
- Стратегиялық менеджмент және стратегиялық жоспарлау арнайы қолданбалардың көмегімен кең ауқымында қолданылуы;
- Коммерциялық ұйымдарда әзірленген заманауи менеджмент әдістері мен технологиялары коммерциялық емес салаларға, оның ішінде мемлекеттік секторға қолданылады, басқарудың жаңа ерекше түрлері қалыптасып, дамуы;

Стратегиялық менеджмент және стратегиялық жоспарлау басқару жағдайларында кең қолданылуда. Аймақтық, ұлттық және халықаралық бағдарламаларда стратегиялық жоспарлау теориясы шеңберінде әзірленген идеялар мен тәсілдер көбеюде. Ең алдымен, бұл мақсатты басқару деп аталады, ол басқарылатын объектінің қажетті соңғы жағдайын, мақсаттар иерархиясын сипаттайтын нақты мақсаттарды қоюды, мақсаттарды әзірлеу процесіне қатысуды білдіреді. Стратегиялық басқарудың негізгі әдістері соңғы кезге дейін тек білім беру бағдарламаларында ғана ашылған, ал қазір коммерциялық идеяларды дамытудың ортақ технологиясына айналуда. Стратегиялық жоспарлау әдістері маркетингте, жарнамада, мемлекеттік органдардың жұмысында қолданылады.

Қазіргі кездегі менеджменттің дамуының тағы бір тенденциясы коммерциялық ұйымдарда өзінің тиімділігін дәлелдеген басқару тұжырымдамаларының, әдістері мен үлгілерінің коммерциялық емес ұйымдарға таралуы болды.

Бүгінгі менеджменттің әртүрлі арнайы түрлері әзірленуде: муниципалды менеджмент, тәуекелдерді басқару, университеттерді басқару, инвестицияларды басқару, инновациялық менеджмент, бизнесті реинжиниринг, дағдарысты басқару және т.б. Арнайы менеджменттің барлық осы түрлері үшін жеке оқулықтар жазылған. Көп жағдайда арнайы басқарудың дербес түрін қалыптастыру осы қызмет түріне тән нақты басқару әдістері мен технологияларын әзірлеуді көздейді. Басқарудың барлық арнайы түрлері салалардағы басқару тәжірибесін жалпылауға негізделген. Болашақта компанияның негізгі құрылымдық элементі нақты тапсырма үшін жиналған жұмыс тобы болады. Бұл топтың мотивациясы мен өзін-өзі ұйымдастыру деңгейі жоғары болуы керек. Сырттан тұрақты директивалық ықпалды қажет етпеуі, яғни тәуелсіз болуы,

не істеп жатқанын, қалай орындалып жатқанын білуі қажет. Топ жеткілікті еркіндік дәрежесіз тиімді жұмыс істей алмайды. Бұл өз кезегінде басқарудың жаңа тәсілдерін, яғни жұмыс топтарын жинауды, жаңа принциптерді талап етеді. Бұл жұмыс тобының модераторлары мен топтық динамика, топты басқару саласындағы мамандар сияқты сарапшылардың жаһандық қатысуын талап етеді. Болашақтың менеджменті көптеген мамандықтарға бөлінеді: HR бағдарламасын әзірлеуші, жеке бренд менеджері, тәжірибе менеджері, коворкинг продюсері, когнитивтік күш-жігерді оңтайландырушы, тұрақтылық бойынша кеңесші, креативті шешімдер бойынша кеңесші, тайм брокері, Trendwatcher / Foresighter, пайдаланушылар қауымдастығы модераторы, мәдениетаралық байланыс менеджері, онлайн сатуды басқару менеджері. Бұл болашақта пайда болатын барлық мамандықтар емес. Өзірге бұл мамандықтар көп таралған емес, бірақ үш жылдан кейін олар ең танымал мамандықтардың біріне айналады.

Менеджер өз қызметі барысында басқарудың жалпы міндеттерін шешіп қана қоймай, сонымен бірге өзі басқаруға қажетті сфераның ерекшеліктеріне сәйкес әрекет етуі керек. Бұл түрлендірулер нәтиже береді:

- кәсіпкерлік ортаның түбегейлі өзгеруі
- жаңа еңбек бөлінісі
- жаңа жұмыс процесін жеңілдету және инновацияны қолдау үшін ұйымдық құрылымдағы өзгерістер
- кеңірек ортадағы өзгерістер: платформалық экономиканың дамып келе жатқан тенденциясы, мұнда технология барлық деңгейлер мен мүмкіндіктердегі адамдарды байланыстырады

Менеджмент ілімінің бүгінгі және болашақтағы даму үрдістерінің ауқымы өте үлкен болып келеді. Себебі, бүгінгі күні барлық салада қолданылатын менеджмент ілімі болашақта техникалық тұрғыдан толығымен түсетіні анық. Бұл туралы ғалым Г. Эммерсон да өзінің пікірін білдіріп, болашақтағы менеджмент үлгісінің негізгі принциптерін зерделеген еді. Мәселен, Г.Эммерсонның зерттеуінде:

- Орталықтан және жергілікті жерден басқару болашақта техникалық басқару аппаратына көшеді.
- Құқықтар мен міндеттемелер, жауапкершілік пен басқару желілік тұрғыдан байланысады;
- Менеджмент ілімін тек кәсіби мамандар ғана емес, сонымен қатар барша адам оқып үйренуі міндеттеледі.

Қазіргі жағдайдағы менеджмент ілімінің басқару бағдары түрлене түскенін жоғарыда айттық. Бұл бүгінгі күні менеджмент саласының бірқатар жетістікке жеткенін, кең ауқымда таралғанын көрсетеді. Соңғы жылдары жер жаһанда орын алған техникалық жетістіктер менеджмент ілімінің функционалдық қызметін арттыра түскені анық. Сол себепті бүгінгі күні үдерісті бақылай отырып болашаққа бағдар жасасақ, оның бірқатар функциясы дамытынын байқаймыз.

Қорытындылай келе, менеджмент саласы бүгінгі күні шығармашылыққа, ізденіске жақындап келеді. Басқару принциптерін ұшқыр ой мен игі идеяға жұмсай білу менеджмент ілімінің негізгі ұстанымына айналды. Сонымен қатар, қазіргі жағдайдағы менеджмент ілімінің басқару үдерістері өзіндік процеске сай жүргізіліп келеді. Сол себепті, оның болашағына бағдар жасау арқылы менеджмент саласын техникалық тұрғыдан дамытуға болады. Бұл функционалдық тұрғыдан өте маңызды болып саналады. Бүгінгі ақпараттық қоғамда менеджмент саласының кең етек жаюы басқару мәселесін жандандыру негізгі мәселеге айналды. Сондықтан, менеджмент ілімінің негізгі мәселелері әлі де жандана түседі.

Әдебиеттер

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Әділетті мемлекет, Біртұтас ұлт, Берекелі қоғам» Ақорда, 01.09.2022ж

2. Менеджмент [Текст] : оқулық / Рикки У. Гриффин ; Ұлттық аударма бюросы. - 12-ші басылым. - Алматы : Дәуір, 2018. - 768 б. : сурет. - (Рухани жаңғыру. Жаңа гуманитарлық білім. Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық). - Пер. изд. : Management / R. W. Griffin. - 12th ed. - 2017. - ISBN 978-601-7943-14-1 : Б. ц.

3. Educational development in a period of transition: the case of Kazakhstan Central Asian // Journal of Social Sciences and Humanities Journal of al-Farabi Kazakh National University. – 2021. – Vol. 7, №3. – P. 3-9.